

Cirkulärreferat 4-2005

Fråga om omprövning enligt 5 kap 5 § skadeståndslagen.

I omprövningsärenden bör först undersökas/utredas om det skett en förändring av den skadelidandes löneutveckling, varvid denna skall bedömas separat för varje år. Härefter skall väsentlighetsrekvisitet bedömas.

I ett yttrande den 30 maj 2005 uttalade nämnden följande.

”Nämnden avgav den 6 februari 1991 slutligt yttrande i ärendet rörande ersättning från trafikförsäkringen. Enligt nämndens mening fanns inte någon inkomstförlust att ersätta från trafikförsäkringen eftersom HI ansågs få full ersättning för inkomstförlust enligt lagen om arbetsskadeförsäkring. Ytrandet har godtagits av såväl bolaget som HI.

HI har därefter vid två tillfällen begärt omprövning av frågan om ersättning för inkomstförlust. Som grund för sin begäran om omprövning har hon åberopat att hennes lön som oskadad överstiger vad hon tillförts och nu tillför sig i form av förtidspension och arbetsskadelivränta. Nämnden har vid sammanträden den 23 februari 1998 och den 25 november 1999 inte funnit det visat att HI har rätt till omprövning av frågan om ersättning för inkomstförlust 5 kap 5 § skadeståndslagen.

HI har inte accepterat detta och har på nytt begärt att frågan om hennes rätt till omprövning enligt 5 kap 5 § skadeståndslagen skall prövas av nämnden. Hon anser i likhet med tidigare att hennes löneutveckling i yrket som oskadad överstiger den inkomst hon erhållit samt erhåller från försäkringskassan i form av pension och arbetsskadelivränta samt att denna inkomstökning medför att hon drabbats av väsentligen ändrade omständigheter. Bolaget har vidhållit sin tidigare bedömning och förklarat att det inte är fråga om en väsentlig ändring av hennes tidigare förhållanden och därför inte ansett att hon har rätt till omprövning av inkomstförlustfrågan.

Parternas argument och synpunkter framgår vidare av promemorian.

I sammanhanget kan framhållas att nämnden vid sina sammanträden, när det gäller inkomstförlust, mycket sällan särskilt behandlar fråga om framtida löneutveckling. Emellertid är det för nämnden ett notoriskt faktum att förändring av löneutveckling, livränta och andra förmåner regelmässigt förekommer. Normala förändringar i nyss nämnt hänseende ingår därför vid nämndens överväganden.

Nämndens bedömning

I det aktuella ärendet hade HI beviljats hel förtidspension och arbetsskadelivränta när nämnden den 6 februari 1991 avgav det slutliga yttrandet i ärendet och fann att det inte uppstått någon inkomstförlust att ersätta ur trafikförsäkringen. Vidare framgår att HI skadan förutan som mentalskötare under 1991 skulle ha tillfört sig en inkomst om cirka 152 100 kr samt för 2002 cirka 216 000 kr samt att löneutvecklingen i hennes tidigare arbete under åren 1996-2002 uppgått till cirka 2-4 procent per år.

HI har gjort gällande att de årliga löneförhöjningarna skall kumuleras och därefter jämföras med aktuellt årligt inkomstunderlag vid bedömningen om hon drabbas av väsentligen förändrade förhållanden.

Bolaget har för sin del ansett att den årliga löneutvecklingen motsvarar den normala löneutvecklingen inom löntagarkollektivet i stort samt att en ackumulerad löneskillnad, som resultat av en mindre årlig diskrepans under flera års tid, inte kan vara en sådan mera markerad förändring som lagstiftaren avsett med väsentlig.

Högsta domstolen (HD) har i NJA 2004 s. 279 prövat frågan om rätt till omprövning av trafikskadeersättning. I domen uttalades bl.a. att löneutveckling i den skadades tidigare yrke är en sådan omständighet som kan läggas till grund för en omprövning av den skadades rätt till ersättning. I målet var det ostridigt att skillnaden mellan den lön som skadelidanden skulle ha haft som oskadad och den ersättning som hon uppbar i form av samordningsförmåner efter olyckan var väsentlig. HD hade således inte någon anledning att pröva frågan om väsentlighet. Mot denna bakgrund samt med beaktande av att HD, med hänsyn till hur parterna synes ha bestämt sin talan, inte tagit ställning till om den löneskillnad som uppstått var ett resultat av en allmän standardhöjning i samhället efter en sedvanlig löneökning anser nämnden att HD:s dom har ett begränsat prejudikatvärde i det för nämnden nu aktuella ärendet.

Enligt 5 kap 5 § skadeståndslagen kan frågan om ersättning för inkomstförlust omprövas om de i kapitlet avsedda förhållandena som legat till grund för ersättningens bestämmande väsentligen har ändrats.

Vid genomgång av rekvisiten för omprövning bör enligt nämndens mening först prövas om de aktuella förhållandena i ärendet har ändrats innan det s.k. väsentlighetsrekvisitet bedöms. Ändrade förhållanden kan vara en förändring av den medicinska situationen t.ex. att den skadelidande beviljats en högre grad av förtidspension. Ändrade förhållanden kan också vara av ekonomisk natur t.ex. att löneutvecklingen i den skadades yrke skadan förutan har varit exceptionell.

I HD:s tidigare omtalade dom har HD slagit fast att löneutveckling i ett tidigare arbete är en sådan omständighet som kan läggas till grund vid en omprövning av rätten till ersättning. Nämnden saknar anledning att ifrågasätta detta. Emellertid framgår inte av HD:s dom om löneförändringen sedd årsvis eller som ett kumulerat belopp sett över tid skall utgöra utgångspunkt vid bedömningen av frågan om löneutvecklingen. Bedöms frågan årsvis så finns ett utrymme, vid bedömningen av om det föreligger en förändring, för en jämförelse med hur den allmänna löneutvecklingen i det aktuella yrket samt marknaden i övrigt fallit ut. Kan en löneutveckling, oaktat att den sammanlagt efter flera år uppgår till ett inte oväsentligt belopp, ändå ses som ett resultat av en allmän standardhöjning?

Vid en kumulation så kommer den samlade löneutvecklingen förr eller senare att uppgå till ett sådant belopp som skulle tala för att en omprövning skall ske. Detta synsätt skulle innebära att de flesta livräntor, trots att den ifrågasvarande löneutvecklingen varit helt normal och i samklang med samhällets i övrigt, skulle kunna bli föremål för omprövning förutsatt att tillräckligt lång tid har förflutit.

Vad nämnden har att pröva är frågan om i vad mån förändringen av den lön HI skulle ha haft som oskadad kan föranleda rätt till omprövning enligt 5 kap 5 § skadeståndslagen. Av trafikskadenämndens råd beslut den 3 december 1998 framgår att rätt till omprövning enligt nämnda lagrum föreligger om vid den första prövningen gjorda antaganden i fråga om löneutvecklingen skulle slå väsentligt fel. Vidare krävs att den inträffade ändringen i förut antagna förhållanden har varit oväntad och inte kunnat förutses när ersättningen bestämdes. Ändringen skall också vara i princip bestående.

Nämnden anser att vid bedömningen av om någon förändring har skett så skall löneutvecklingen för varje år bedömas för sig. Löneutvecklingen för HI i hennes tidigare arbete som mentalskötare har, såvitt utredningen ger vid handen, under åren 1996-2002 uppgått till cirka 2-4 procent per år. Detta motsvarar enligt nämndens mening en normal löneutveckling inom löntagarkollektivet. Det kan även konstateras att HI fortfarande erhåller hel förtidspension och arbetsskadelivränta.

Med hänsyn till vad ovan sagts finner nämnden att vare sig löneutvecklingen i HI:s yrke skadan förutan eller hennes medicinska förhållanden har ändrats jämfört med förutsättningarna som förelåg vid nämndens prövning den 6 februari 1991. Det föreligger därför inte några ändrade förhållanden, varför nämnden saknar anledning att pröva väsentlighetsrekvisitet.

Mot denna bakgrund finner nämnden att HI inte har rätt till omprövning enligt 5 kap 5 § skadeståndslagen.”

(dnr 2921-2002)

Skiljaktig mening 1

”Utgångspunkten i 5 kap. 1 § skadeståndslagen för bestämmande av ersättning för inkomstförlust är att den skadelidande skall försättas i samma ekonomiska situation som om skadan inte hade inträffat. Sedan frågan om ersättning har avgjorts kan enligt 5 kap. 5 § skadeståndslagen frågan om ersättning för inkomstförlust omprövas om de i kapitlet avsedda förhållanden som legat till grund för ersättningens bestämmande väsentligt har ändrats. I NJA 2004 s. 279 uttalades bl.a. att löneutvecklingen i den skadades tidigare yrke är en sådan omständighet som kan läggas till grund för en omprövning av den skadades rätt till ersättning. I NJA 1998 s. 807 angavs bl.a. följande: ”I lagens krav på att ändringen skall vara väsentlig ligger att avtalade livräntor av många skäl inte bör omprövas vid varje förändring av omständighet som påverkat livräntans storlek utan att omprövning bör förbehållas situationer där förhållandena avsevärt förändrats jämfört med vad parterna räknade med när livräntan bestämdes. Vidare bör beaktas att om en ändring inte anses vara väsentlig, ny prövning kan ske efter ytterligare ändring av samordningsförmån eller annan omständighet som avses i 5 kap. 5 § skadeståndslagen, varvid väsentlighetsbedömningen sker med hänsyn till samtliga ändringar som inträffat sedan livräntan senast bestämdes. Ändringens väsentlighet får bedömas med hänsyn till beloppets storlek taget för sig och sett i förhållande till storleken av de sammanlagda avräknade samordningsförmånerna och den beräknade inkomstförlusten.” Nämnden har vid sin prövning av ärendet den 25 november 1999 inte funnit att förutsättningarna för omprövning enligt 5 kap. 5 § skadeståndslagen var uppfyllda. Anledning till annan bedömning för tid till och med år 1999 föreligger enligt min mening inte. HI:s

inkomstunderlag som oskadad har ökat från cirka 152 100 kr år 1991 till 201 717 kr år 2000, dvs. med 32,6 %, medan samordningsförmånerna ökat endast till 178 332 kr, dvs. med 17,2 %. För år 2000 har HI:s inkomstunderlag som oskadad angetts till 201 717 kr och hennes faktiska inkomster till 178 332 kr. Inkomstförlusten uppgår således till 23 385 kr eller 11,6 % av inkomstunderlaget och 13 % av samordningsförmånen. För åren 2001 och 2002 uppgår inkomstförlusten till 28 806 kr, dvs. 13,8 %, respektive 31 410 kr, dvs. 14,5 av inkomstunderlaget som oskadad och 16 % respektive 17 % av hennes samordningsförmåner för angivna år. Enligt min uppfattning har den kumulerade löneutvecklingen i HI:s yrke som oskadad varit av sådan beskaffenhet att den från och med år 2000 kan läggas till grund för en omprövning av hennes rätt till ersättning. Ändringen får anses vara väsentlig. Jag finner således att HI enligt 5 kap. 5 § skadeståndslagen har rätt till omprövning av frågan om ersättning för inkomstförlust från och med år 2000.”

Skiljaktig mening 2

”En förutsättning för att omprövning enligt SkL 5 kap 5 § ska kunna ske är att något förhållande som låg till grund för ersättningen har ändrats väsentligt. Vid bestämmande av ersättning bestäms inkomstunderlag både för förfluten tid och framtid. Vid bestämmande av inkomstunderlag för framtiden ska i normalfallet göras en prognos/antagande om den framtida inkomstutvecklingen. Några antaganden med hänsyn till allmän standardutveckling som kan antas för framtiden ska dock inte göras och ingår således inte i inkomstunderlaget (prop 1975:12 s 103 f och 150 f). Det är först om det visas att något sådant antagande om det framtida inkomstunderlaget väsentligen har ändrats som rätt till omprövning kan föreligga. HI har gjort gällande att hennes inkomst idag som oskadad skulle ha varit högre än vad som förutsågs komma bli fallet då ersättningen bestämdes. Hon uppger vidare att det framstår som uppenbart att utvecklingen på ett påtagligt och bestående sätt blivit en helt annan än den som antogs vid uppörelsen 1991. Enligt min mening gjorde vid ersättningens bestämmande 1991 ingen av parterna några som helst antaganden för framtiden om löneutvecklingen som oskadad och följaktligen låg inget antagande om HI:s framtida löneutveckling som oskadad till grund för parternas avtal om ersättning. Vid sådant förhållande föreligger ingen ändring av något förhållande som låg till grund för ersättningen och därmed kan ingen omprövning ske med stöd av SkL 5 kap 5 §. I övrigt delar jag majoritetens uppfattning.”

(dnr 2921-2002)